

Vergaderjaar 2001–2002

28 000 X

Vaststelling van de begroting van de uitgaven en de ontvangsten van het Ministerie van Defensie (X) voor het jaar 2002

Nr. 3

LIJST VAN VRAGEN EN ANTWOORDEN

Vastgesteld 2 oktober 2001

De vaste commissie voor Defensie¹ heeft een aantal vragen voorgelegd aan de minister van Defensie over het MID jaarverslag 2000.

De minister heeft deze vragen beantwoord bij brief van 2 oktober 2001. Vragen en antwoorden zijn hierna afgedrukt.

De voorzitter van commissie,
Valk

De griffier van de commissie,
De Lange

¹ Samenstelling:

Leden: Van den Berg (SGP), Valk (PvdA), voorzitter, Zijlstra (PvdA), Apostolou (PvdA), Hillen (CDA), Hessing (VVD), Van Ardenne-van der Hoeven (CDA), Hoekema (D66), Stellingwerf (ChristenUnie), ondervoorzitter, Van Lente (VVD), Verhagen (CDA), M. B. Vos (GroenLinks), Van 't Riet (D66), Van den Doel (VVD), De Haan (CDA), Koenders (PvdA), Van der Knaap (CDA), Harrewijn (GroenLinks), Niederer (VVD), Timmermans (PvdA), Van Bommel (SP), Oplaat (VVD), Albayrak (PvdA), Balemans (VVD) en Herrebrugh (PvdA).

Plv. leden: Dittrich (D66), Van Oven (PvdA), Swildens-Rozendaal (PvdA), Arib (PvdA), Leers (CDA), Weisglas (VVD), Eurlings (CDA), Ter Veer (D66), Van Middelkoop (ChristenUnie), De Swart (VVD), Van der Hoeven (CDA), T. Pitstra (GroenLinks), Bakker (D66), Blaauw (VVD), J. Ten Hoopen (CDA), Hindriks (PvdA), De Pater-van der Meer (CDA), Karimi (GroenLinks), E. Meijer (VVD), Dijksma (PvdA), Marijnissen (SP), Van Baalen (VVD), Van Gijzel (PvdA), Wilders (VVD) en Duivesteijn (PvdA).

1

Waar laat de Militaire Inlichtingendienst (MID) tegenwoordig haar foto-rolletjes ontwikkelen?

De foto-rolletjes worden ontwikkeld door het mediacentrum van de hoofd-afdeling bedrijfsvoering van de MID.

2 en 3

Welke plaats neemt het onderscheppen van draadgebonden en niet-draadgebonden communicatie in het werk van de MID in? Hoeveel medewerkers zijn hiermee belast?

De reorganisatie van de Afdeling Verbindingsinlichtingen (AVI) neemt een langere periode in beslag vanwege de noodzakelijke investeringen. Waar bestaan deze investeringen uit, wat is de noodzaak ervan en wat is de rol van de voorgenomen verhuizing van het Strategisch Verbindingsinlichtingen Centrum (SVIC) daarin?

De MID intercepteert en selecteert niet kabelgebonden telecommunicatie, voor zover noodzakelijk voor de uitvoering van de taken van de MID (en van de BVD) zoals gesteld in de Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (Stb 1987, 635). In het thans bij de Eerste Kamer aanhangige wetsvoorstel tot herziening van de Wet I&V is hiervoor een expliciete grondslag en regeling getroffen. De Afdeling Verbindingsinlichtingen (AVI) van de MID is belast met de feitelijke uitvoering daarvan. De MID heeft – in tegenstelling tot de BVD – thans geen bevoegdheid tot het onderscheppen van kabelgebonden telecommunicatie. Het reeds genoemde wetsvoorstel tot herziening van de Wet I&V bevat deze bevoegdheid wel voor de MID (zij het met betrekking tot de toestemmingverlening extra geclausuleerd).

Ook voor de langere termijn worden verbindingsinlichtingen als essentieel deel van de verwervingscapaciteit van de MID beschouwd. Als onderdeel van de herstructurering van de afdeling Verbindingsinlichtingen (AVI) wordt thans geïnvesteerd in de modernisering van apparatuur en infrastructuur. De desbetreffende investeringen zijn opgenomen in de Rijksbegroting voor het jaar 2002 van het Ministerie van Defensie (X). Verder wordt het aantal locaties van de AVI verminderd en komt het Strategisch Verbindingsinlichtingencentrum als afzonderlijke organisatie-eenheid te vervallen.

Over de deelvraag hoeveel mensen met verbindingsinlichtingen zijn belast, wordt de Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten indien gewenst vertrouwelijk geïnformeerd.

4, 6, 7, 9 en 31

Hoeveel mensen zijn in de praktijk werkzaam voor de MID?

In welke regio's opereren «eigen» mensen?

Kan de regering aangeven in welke regio's gebruik wordt gemaakt van lokale informanten?

Is de MID betrokken bij informatiecampagnes om tegenwicht te bieden tegen nationalistische propaganda in Bosnië?

Zal de MID operaties gaan uitvoeren in Colombia nu samengewerkt gaat worden met de VS inzake drugsbestrijding?

Artikel 14 van de Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten bepaalt dat de coördinator en de hoofden van de diensten zorg dragen voor geheimhouding van daarvoor in aanmerking komende gegevens en van de bronnen waaruit die afkomstig zijn, alsmede de veiligheid van personen die bij de gegevensverzameling zijn betrokken. Over operatio-

nele aspecten van de MID wordt de parlementaire Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten vertrouwelijk geïnformeerd.

5

Welke informatie die de MID verzamelt over gebieden waar de Nederlandse krijgsmacht permanent aanwezig is, is aan de betrokken Nederlandse eenheden ter beschikking gesteld?

De MID stelt Nederlandse eenheden gevraagd en ongevraagd relevante informatie ter beschikking in de vorm van – gerubriceerde – inlichtingenproducten die het optreden van betrokken eenheden kunnen beïnvloeden. Dit kan uiteenlopen van informatie over de politieke, militaire en geografische situatie tot gegevens die van belang zijn voor de bescherming van de veiligheid of de paraatheid van de krijgsmacht.

8

Verzamelt de MID ook inlichtingen over criminaliteit die Bosnië en andere Balkan-landen destabiliseert, zoals mensensmokkel en drugstransport?

Zoals in het antwoord op vraag 7 is gesteld, verzamelt de MID gegevens over activiteiten die de veiligheid of de paraatheid van de krijgsmacht kunnen bedreigen. Daaronder kan ook de (georganiseerde) criminaliteit in uitzendgebieden vallen met dien verstande, dat deze informatie relevant moet zijn voor de veiligheid van de Nederlandse krijgsmacht of van het coalitieverband waarvan de Nederlandse krijgsmacht deel uitmaakt.

10

De MID was tijdens de Nederlandse deelname aan KFOR ook actief bij het opsporen en registreren van oorlogsmisdaden. Hoe is dat verder gegaan na het vertrek van de Nederlanders? Wat is er met de gegevens gebeurd?

De MID was niet actief betrokken bij het opsporen en registreren van oorlogsmisdaden in Kosovo.

11

Welke beleidsconclusies heeft de regering getrokken uit het aandachtspunt van «het destabiliserende potentieel van de groot-Albanese gedachte»?

Op 29 juni 2001 heeft de regering de notitie «Westelijke Balkan» naar het parlement gezonden (Kamerstuk 22 181 nr. 336). Daarin spreekt de regering waardering uit voor de positieve rol van de Albanese regering in de aanpak van de bestuurs- en gezagsproblemen in het land. Tevens wordt aandacht besteed aan het Nederlandse beleid ten aanzien van Albanië vanuit het thema «goed bestuur, mensenrechten, en democratisering».

12, 13 en 17

Wanneer de MID spreekt over potentiële dreiging in relatie tot het Midden-Oosten, wordt dan met name bedoeld op intraregionale dreiging? Hoe groot is de kans dat binnen vijf jaar een ander land dan Israël in de regio over kernwapens beschikt? Delen andere NAVO-inlichtingendiensten de analyse in het jaarverslag 2000 van de MID dat Iran en Irak binnen tien jaar in staat zullen zijn met lange afstandsruketten grote delen van het NAVO-grondgebied te kunnen bereiken?

Het MID-jaarverslag spreekt in dit verband van een escalatierisico (van regionale conflicten) dat (...) «vervolgens zou kunnen leiden tot betrokkenheid van de internationale gemeenschap. Deze omstandigheden brengen daarom ook potentiële veiligheidsrisico's voor Europa met zich mee».

Vooral de proliferatie van massavernietigingswapens (nucleair, biologisch en chemisch) en van ballistische raketsystemen vraagt aandacht.

Irak en Iran stemmen in dit opzicht tot zorg en worden als risicolanden aangeduid. Hierover is het parlement recent ook geïnformeerd in de brief van de ministers van Buitenlandse Zaken en van Defensie over Missile Defense (Kamerstuk 27 857, nr. 1). Ondanks het feit dat Iran het Non Proliferatie Verdrag heeft ondertekend en een «full scope» waarborgen-overeenkomst heeft met het International Atomic Energy Agency (IAEA), zijn er aanwijzingen dat het werkt aan een infrastructuur die het mogelijk maakt een kernwapen te ontwikkelen. Er moet rekening mee worden gehouden dat Iran met aanzienlijke buitenlandse steun binnen 10 jaar beschikt over een al dan niet rudimentair kernwapen en over raketten die grote delen van het NAVO-grondgebied kunnen bereiken. Deze visie wordt bevestigd door Navo-zusterdiensten die tevens stellen dat Irak met buitenlandse steun binnen drie jaar een kernwapen zou kunnen bezitten. Ook zijn er berichten dat Irak in 2005 de beschikking zou kunnen hebben over middellangeafstandsraketten waarmee delen van Europa bereikt kunnen worden. Of genoemde tijdspannen realistisch zijn, is niet met zekerheid te zeggen en hangt sterk af van het sanctieregime tegen Irak.

14

Hoe beoordeelt de regering de effecten van de waterpolitiek van Israël op de stabiliteit in de regio?

Nagenoeg alle landen in de regio betrekken water uit rivieren met een internationale waterloop. Omdat water schaars is, vormt het een bron van conflicten. Ook voor Israël is de watervoorziening van nationaal strategisch belang waarbij de aandacht vooral uitgaat naar de rivier de Jordaan en de Golan Hoogvlakte. In het «Interim-akkoord over de Westelijke Jordaanoever en Gaza» uit 1995 erkent Israël de Palestijnse waterrechten op de Westelijke Jordaanoever. Deze rechten zullen tijdens de «final status» besprekingen worden geregeld. Duidelijk is dat de waterverdeling verbonden is met het vraagstuk van de definitieve grenzen. De grens-afbakening en de toekomst van enkele bovenop watervoorraden gebouwde nederzettingen is cruciaal, omdat Israël controle wil houden over een groot deel van de ondergrondse watervoorraden. In de onderhandelingen met Syrië over de teruggave van de Golan Hoogte is water een van de voornaamste onderwerpen.

15

Hoe definieert de regering de begrippen «fundamentalisme» en «extreem islamitisch»?

Binnen de Navo wordt het begrip «islamitisch fundamentalisme» gedefinieerd als de herbeleving van de traditionele islamitische waarden die tot uitdrukking komt in de aanpassing van de islamitische samenleving. Het begrip «islamitisch extremisme» wordt gekarakteriseerd als de radicale stroming in het islamitisch fundamentalisme, die zich gewelddadig manifesteert.

16

In welk land is, in de opinie van de regering, de islamitische oppositie het sterkst in termen van draagvlak onder de bevolking?

Het draagvlak onder de bevolking voor de islamitische oppositie tegen het zittend bewind was in 2000 het sterkst in Egypte. Deze visie wordt in Navo-beoordelingen bevestigd.

Heeft de Europese Unie in het kader van haar Veiligheids- en Defensiebeleid ook een standpunt over de groeiende dreiging uit landen als Iran en Irak? Zo nee, waarom niet?

Het Europese Veiligheids- en Defensiebeleid (EVDB) richt zich op de uitvoering van militaire en civiele crisisbeheersing, als instrument van het Gemeenschappelijk Buitenlands- en Defensiebeleid (GBVB). Ontwikkelingen in Iran en Irak die vanuit veiligheidsperspectief een dreiging kunnen vormen voor Europa, bijvoorbeeld op het gebied van de massavernietigingswapens, vallen hier niet onder. Hiervoor is de Navo de aangewezen organisatie.

Het non-proliferatiebeleid van de EU-lidstaten wordt binnen het GBVB van de Europese Unie wel gecoördineerd. Zo heeft de Unie recentelijk een Gemeenschappelijke Positie aangenomen over de gedragscode inzake non-proliferatie van ballistische raketten.

Hoe denkt de regering erover dat bestaande non-proliferatieregimes, zoals het Wassenaar Arrangement et cetera, ontoereikend zijn om de proliferatie van ballistische raketten een halt toe te roepen?

De regering probeert de proliferatie van ballistische raketten langs verschillende wegen een halt toe te roepen. Allereerst is Nederland aangesloten bij het «Missile Technology Control Regime», dat de proliferatie van gevoelige technologie op het gebied van raketten controleert. Daarnaast ijvert Nederland voor de multilateralisering van een ontwerp gedragscode inzake non-proliferatie van ballistische raketten (ICOC). Deze gedragscode, waartoe Nederland tijdens het voorzitterschap van de «Missile Technology Control Regime» (MTCR) (1999–2000) het initiatief heeft genomen, zou een politiek bindend instrument moeten worden, dat op termijn wellicht tot een juridisch bindend instrument kan uitgroeien. De ICOC beoogt door een combinatie van vrouwenwekkende en stimuleringsmaatregelen («incentives») de proliferatie van ballistische raketten in te dammen. In de maand september worden tijdens de MTCR-plenaire in Ottawa naar verwachting verdere stappen gezet in de richting van een multilateralisering van de internationale gedragscode.

Verder tracht Nederland in bilateraal en in EU-verband de politieke motieven te beïnvloeden van landen die proliferatie in de hand werken. Daarnaast vestigt Nederland in bilaterale contacten met landen die mogelijk rakettechnologie of raketonderdelen doorverkopen, voortdurend de aandacht op de gevaren van proliferatie.

De bestaande proliferatieregimes zijn weliswaar ieder afzonderlijk niet altijd even waterdicht, maar de proliferatie wordt bestreden door een combinatie van ontzegging, aansporing en stimulansen.

Wat zijn de politieke en militaire acties die door de NAVO en EU worden ondernomen om de ontwikkelingen zoals die in Iran en Irak plaatsvinden, een halt toe te roepen?

De Navo overweegt geen gezamenlijke politieke of militaire actie om de in het MID-jaarverslag genoemde ontwikkelingen in Iran en Irak een halt toe te roepen. Binnen de Navo bestaat wel grote aandacht voor de proliferatie van massavernietigingswapens en de ontwikkeling van ballistische raketten. De EU voert geregeld politiek overleg met Iran, waarbij ook non-proliferatieonderwerpen worden besproken.

Ten aanzien van Irak gelden de verschillende relevante veiligheidsraad-resoluties. Bij diverse multilaterale gelegenheden brengt de EU de noodzaak voor Irak om UNMOVIC-inspecteurs toe te laten naar voren.

21

Overweegt de NAVO om, in vergelijking met de destijds in West-Duitsland ingerichte «Hawk en Nike verdedigingsgordel» uit de jaren zestig, een «Patriot verdedigingsgordel» in te richten in Zuid-Oost-Europa?

Neen.

22

Hoe is de militaire grip van Bagdad op het Koerdische noorden en Sjiitische zuiden? Was de MID op de hoogte van het UNSCOM-rapport waarin gemeld wordt dat Irak gedurende het sanctieregime haar wapenarsenaal heeft kunnen uitbouwen?

Het regime in Bagdad heeft geen strijdkrachten in de Koerdische enclave in Noord-Irak. Daar delen Koerdische partijen de macht. In Zuid-Irak vormen de sporadische «hit-and-run» acties van shiïtische opposanten geen bedreiging voor de militaire grip en de stabiliteit van het regime.

Al vanaf het begin van het VN-sanctiebeleid, dus ook ten tijde van het UNSCOM-inspectieregime, probeert Irak delen van haar programma voor massavernietigingswapens te reactiveren. Deze pogingen hebben echter maar in zeer beperkte mate tot concrete resultaten geleid.

23

Kan de regering antwoord geven op de vraag of Syrië financiële steun aan Hezbollah geeft?

Er zijn geen aanwijzingen dat Syrië substantiële financiële steun geeft aan Hezbollah. Syrië verleent wel logistieke ondersteuning aan de gewapende tak van Hezbollah in de vorm van training en opleiding.

24

Zijn Turkije en de Koerdische kwestie geen belangrijke aandachtgebieden voor de MID?

In verband met de aanwezigheid tot juli dit jaar van een Nederlandse infanteriecompagnie op Cyprus (UNFICYP) volgde de MID relevante ontwikkelingen in Turkije en in Griekenland. De Koerdische kwestie op zichzelf is geen belangrijk aandachtsgebied voor de MID.

25

Wat was de aard van de ondersteuning die de MID gaf bij de watersnoodramp in Mozambique?

De MID heeft Nederlands defensiepersoneel ter voorbereiding op de uitzending naar Mozambique relevante inlichtingen ter beschikking gesteld, bijvoorbeeld door middel van briefings.

26

In welke mate kon er bij de verschillende vredesoperaties waaraan Nederlandse militairen deel hebben genomen, belangstelling van de inlichtingendiensten uit de regio worden vastgesteld? Hoe ernstig acht de regering dit?

In Bosnië werd in het jaar 2000 de dreiging op het gebied van spionage gericht tegen de Nederlandse defensiebelangen als hoog ingeschat. De

dreiging kwam hoofdzakelijk van de verschillende inlichtingendiensten uit de regio. Van de zijde van inlichtingendiensten is in 2000 tijdens UNFICYP (Cyprus) geen bijzondere belangstelling voor de Nederlandse presentie geconstateerd. De vredesoperatie UNMEE (Ethiopië/Eritrea) verkeerde in 2000 nog in een te prematuur stadium om een goed oordeel te kunnen vormen over de tegen de Nederlandse presentie ondernomen inlichtingenactiviteiten. Iedere dreiging tegen Nederlandse defensiebelangen wordt serieus genomen.

27

Wat en hoe groot is het gevaar voor mens en milieu van overtollig nucleair materieel in Rusland?

Volgens internationale deskundigen waaronder ook Russische, vormt overtollig nucleair materieel in Rusland een aanzienlijk gevaar voor het milieu en de gezondheid. Vooral de uit de vaart genomen kernonderzeeboten van de Noordelijke Vloot vormen een risico. Daarnaast bestaat het gevaar van proliferatie van nucleair materiaal.

28

Waarop is de veronderstelling gebaseerd dat men in Rusland geneigd is de inzetcriteria van kernwapens minder specifiek te verwoorden, waardoor de onzekerheid bij een eventuele tegenstander omtrent een nucleaire slag wordt vergroot?

De veronderstelling is gebaseerd op de inhoud van het Nationale Veiligheidsconcept van de Russische Federatie en de daarvan afgeleide militaire doctrine.

29

Wordt de personele inkrimping van de Russische strijdkrachten daadwerkelijk gerealiseerd? Gaat deze inkrimping ook hand in hand met een hervorming van de Russische krijgsmacht?

De voorgenomen personele inkrimping van 1,2 miljoen naar 850 000 manschappen wordt naar verwachting niet gerealiseerd. Inmiddels wordt uitgegaan van een inkrimping tot 1 miljoen manschappen. De hervorming van de strijdkrachten is lang geleden gestart en het zal nog lang duren voordat deze kan worden beëindigd. Volgens de Russische minister van Defensie zullen de eerste zichtbare resultaten van militaire hervormingen in ieder geval nog enige jaren op zich laten wachten.

30

Is er iets bekend van Russische plannen om een nieuwe generatie tactische wapens te ontwikkelen?

Op het gebied van nieuwe generaties tactische kernwapens valt op dit moment niets te melden.

32

Wat was de aard van de operatie (een «electronisch veiligheidsonderzoek») dat de MID in Duitsland heeft uitgevoerd?

Elektronische veiligheidsonderzoeken, zoals de MID ook in Duitsland uitvoert, houden in dat een locatie door de MID wordt onderzocht op de aanwezigheid van afluisterapparatuur en misconfiguraties in de telecommunicatieapparatuur.

33

Wat heeft de evaluatie ten aanzien van de taken en bevoegdheden van de MID op het gebied van rechts-extremisme binnen de krijgsmacht opgeleverd?

Een van de taken van de MID is het verzamelen van gegevens over activiteiten die tot doel hebben de veiligheid of de paraatheid van de krijgsmacht te schaden, waaronder bijvoorbeeld gedragingen of uitingen van (rechts-)extremisme. Deze taak is onveranderd gebleven. Wel zijn in 2000 de procedures over hoe de MID met dergelijke gedragingen omgaat verder aangescherpt en hebben de BVD en de MID hun samenwerking op dit gebied geïntensiveerd.

34

Waarom is de MID betrokken bij het opstellen van een specifiek beveiligingsbeleid voor OCCAR? Waren de deelnemende landen, te weten Italië, Duitsland, Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk, zelf niet in staat om een adequaat beveiligingsbeleid te ontwikkelen?

De betrokkenheid van de MID met de voorgenomen toetreding van Nederland tot OCCAR bestond uit de toetsing van door OCCAR ontwikkeld beveiligingsbeleid aan Nederlands beleid terzake en, zo nodig, het doen van voorstellen om eventueel conflicterende zaken in relatie tot de Nederlandse regelgeving op te lossen.

35 en 36

Om welke redenen werden sollicitanten, zoals genoemd op pagina 50, geweigerd?

Is het voorgekomen dat «verklaringen van geen bezwaar» niet konden worden afgegeven omdat betrokkene afkomstig is uit een land waarvan de MID onvoldoende vertrouwen heeft in de gegevens van een zusterdienst? Zo ja, hoe vaak is dit voorgekomen?

Aan in totaal 77 sollicitanten werd in 2000 de verklaring van geen bezwaar niet afgegeven. Redenen hiervoor waren: justitiële antecedenten (62), politieke antecedenten (1) en overige persoonlijke gedragingen en omstandigheden (2). In 12 gevallen werd de verklaring van geen bezwaar niet afgegeven omdat het veiligheidsonderzoek onvoldoende gegevens opleverde om te bepalen of betrokkene onder alle omstandigheden de uit de vertrouwensfunctie voortvloeiende plichten getrouwelijk kon volbrengen. De reden hiervan was dat de betrokkene afkomstig was uit een land waarmee geen beveiligingsovereenkomst bestaat op basis waarvan uitwisseling van gevalideerde gegevens mogelijk is.

37

In hoeverre is er bij personeel van de krijgsmacht sprake van dubbelfuncties in de zin van zowel een operationele krijgsmachttak als een MID-taak?

Sinds de ontvlechting van de taken tussen enerzijds de krijgsmachtdelen en anderzijds de MID zijn er geen dubbelfuncties meer.

38

Kan de regering een nadere toelichting geven op de stelling dat reorganisaties binnen de krijgsmachtdelen een complicerende factor vormen bij de herwaarderingsoperatie?

Deze stelling is niet juist. De MID maakt deel uit van de Centrale Organisatie en de waardering en de vaststelling van functies, inclusief militaire functies, vindt daar plaats. De herwaarderingsoperatie binnen de MID staat daarmee los van reorganisaties elders binnen de krijgsmacht en wordt daardoor niet beïnvloed.